

Pripni se in preživi

mag. Marjan Dolenšek, Gozdarski inštitut Slovenije, Oddelek za gozdno tehniko in ekonomiko

Objavljeno na spletu 14.07.2025 (<https://doi.org/10.20315/IG.2025.0034>)

V zadnjem obdobju smo bili priča več tragičnim nezgodam pri prevrnitvah s traktorji. Če bi upoštevali številna priporočila, kako ravnati, bi bilo nezgod veliko manj. A kljub vsemu bo še vedno prihajalo do nezgod, traktorji se bodo še vedno prevračali. Vseh nezgod se ne da preprečiti, lahko pa preprečimo najbolj tragične posledice. Težke poškodbe. Smrti. Veliko večino zelo enostavno. Kako? S klikom – da se pripnemo in preživimo. A najprej nam mora klikniti v glavi. Kdaj? Zdaj!

Ko voznik konča pod kabino

Kakorkoli obračamo 80, celo 90 odstotkov najbolj tragičnih nezgod v kmetijstvu in gozdarstvu je povezano z uporabo mehanizacije. Kar je logično, saj je danes praktično vse delo mehanizirano. Nekaj preostalih tragičnih nezgod se zgodi zaradi padcev, pri delu z živalmi. Če pobrskamo po objavah izpred 10 ali 20 let, lahko vedno znova preberemo, da vozniki traktorjev umirajo, ker številni neregistrirani traktorji še vedno niso opremljeni z varnostnim lokom ali kabino, in se pri prevrnitvi začnejo kotaliti ter pokopljejo voznika pod sabo. Pa je bilo opremljanje vseh registriranih traktorjev z lokom ali kabino obvezno že od leta 1968, neregistriranih pa od leta 2011.

In danes? Zemeljsko življenje se, hvala Bogu, le redkokaterrega traktorista konča zaradi prevrnitve s traktorjem brez loka ali kabine. Pa vendar kmetje še vedno umirajo. Tudi pri uporabi oziroma pri nezgodah z najsodobnejšimi in zmogljivimi traktorji, opremljenimi s sodobnimi kabinami. Zakaj tudi v teh traktorjih nekateri ne preživijo, ko se zgodi nezgoda, ko se traktor prevrne na bok?

Vsaj 80 % bi jih preživel, če...

... bi bili med vožnjo in pri prevračanju traktorja pripeti z varnostnim pasom, pa niso bili. Večletne statistike in analize tragičnih nezgod povedo, da bi vsaj 80 odstotkov smrtno ponesrečenih voznikov traktorjev preživel, če bi uporabljali varnostni pas, ostalih 20 odstotkov pa bi preživel zelo verjetno. Tako pri nas kot v tujini. Pa si tragične številke pogledajmo nekoliko bolj podrobno. V letu 2023 pri šestih od skupaj sedmih mrtvih (v prometnih nesrečah in delovnih nezgodah s traktorji) lahko z veliko zanesljivostjo sklepamo, da so umrli zaradi neuporabe varnostnega pasu, saj so bili traktorji opremljeni z varnostno kabino oz. lokom, a so padli pod traktor. V letu 2024 lahko to zanesljivo sklepamo za 6 od 9 mrtvih, v prvi polovici letošnjega leta 2025 pa je pri nezgodah s traktorji umrlo že 7 oseb in za 5 jih lahko z veliko verjetnostjo sklepamo, da bi preživeli, če bi uporabljali varnostni pas.

Ko bi varnostni pas lahko rešil življenje

Poglejmo si le dva smrtna primera, za katera lahko z veliko zanesljivostjo rečemo, da bi voznika pri prevrnitvi preživela, če bi uporabljala varnostni pas, ki je bil po neuradnih informacijah v obeh traktorjih tudi nameščen. Dva časovno že nekoliko oddaljena primera, da ne navajamo letošnjih še zelo svežih in bolečih primerov. Junija 2021 je voznik osebnega vozila na cesti med Postojno in Hruševjem dohitel traktor z nameščenim in pravilno označenim vrtavkastim obračalnikom, naletel na traktor in ga prevrnil. Voznik je padel iz kabine traktorja, traktor ga je pokopal pod sabo. Voznik je umrl na kraju nesreče kljub hitri pomoči oz. dvigu traktorja, ki ga je z dvigalom izvedel voznik tovarnjaka, ki je pripeljal na kraj prometne nesreče. Maja 2022 je v občini Zreče kmet zgrabljeval travo na nagnjenem terenu, pri prevrnitvi traktorja padel iz kabine pod traktor in tam preminul. Gasilci so dvignili traktor, vozniku nudili prvo pomoč, a bilo je prepozno.

Slika 1: Nezgoda v letu 2021 na cesti pri Hruševju s prevrnitvijo traktorja in padcem voznika iz kabine pod traktor, ki je umrl. Traktor je imel nameščen varnostni pas, a ga voznik ni uporabljal. Slika: splet – foto PU Koper.

»Iluzije ljubimo bolj kot samega sebe« (Sigmund Freud)

Danes komaj kdaj vidimo koga, ki med vožnjo z osebnim avtomobilom ne bi bil pripet z varnostnim pasom in za veliko večino voznikov in večino potnikov je samoumevno, da se pripne, preden se odpelje. In kako je pri voznikih traktorjev? Voznik med vožnjo, pripet z varnostnim pasom, je prava redkost. Tudi če imajo traktorji nameščene varnostne pasove, jih vozniki v veliki večini ne uporabljajo. Kot da se s traktorjem ne more nič zgoditi in da varnostni pas pri nezgodi ne reši življenja. Živimo v iluziji, da se nam ne more nič zgoditi in da je varnostni pas v traktorju za okras. Pa ni tako. Trebušni varnostni pas voznika zadrži na sedežu in tako v prostem prostoru kabine ali varnostnega loka, ki pri prevrnitvi omogoča preživetje.

Kaj pravijo predpisi?

Za vsa vozila velja, da morajo vozniki in potniki uporabljati varnostne pasove na sedežih, na katerih so le ti nameščeni. Za traktorje, ki so bili dani v promet (prodani kot novi) po 1. 5. 2004, ko je bilo v Sloveniji uvedeno ugotavljanje skladnosti za traktorje (homologacija), je v skladu s temi predpisi predpisana namestitev varnostnih pasov tako za voznika kot za sovoznika, če je sedež za sovoznika nameščen. Za tiste, ki pa so bili dani v promet (prodani) pred 1. 5. 2004 pa trenutno še noben predpis

ne zahteva namestitve varnostnih pasov na sedežih. Po podatkih o registriranih vozilih je v Sloveniji registriranih okoli 40 % (okoli 50.000) traktorjev, ki so bili dani v promet po 1. 5. 2004 in imajo nameščene varnostne pasove in 60 % (okoli 70.000) traktorjev, ki so bili dani v promet pred 1. 5. 2004, pa nimajo nameščenih varnostnih pasov, oz. morda le izjemoma kakšen. Žal so leta 2021 predstavniki kmetijskih organizacij prepričani, da bi Ministrstvo za infrastrukturo predpisalo vgradnjo varnostnih pasov tudi v starejše traktorje. Kratkovidno in neodgovorno.

Varnostni pas in udobje

Pogosto slišimo, da vozniki traktorjev ne uporabljajo varnostnih pasov, ker jih ovirajo pri delu. Takim mnenjem je težko pritrditi, posebej še, če se zavedamo, da nam varnostni pas lahko reši življenje in če je njegova uporaba predpisana, če so v traktorju vgrajeni. In večina tistih, ki varnostni pas začne uporabljati na lastno presenečenje, ugotovi, da postane vožnja z varnostnim bolj sproščena, da na sedežu sedimo bolj udobno, kot če nismo privezani. Občutek je enostavno drugačen, in če nismo privezani, nam nekaj manjka.

ALR ali ELR varnostni pas?

Tudi pri udobju uporabe varnostni pasov v traktorjih se da marsikaj storiti. Pri traktorskih varnostnih pasovih s samodejnim navijanjem poznamo dva tipa pasov glede na zapahnitev. Običajnejši (oz. starejšega tipa) so pasovi, ki se zapahnejo ob zapenjanju oz. z angleško oznako ALR (Automatic Locking Retractor – zapahnitev ob zapenjanju) in se ne prilagajajo po dolžni, ko se voznik npr. obrne nazaj. Novejši so varnostni pasovi tipa ELR (Emergency Locking Retractor – zapahnitev v sili), ki se zapahnejo le, kadar je potrebno (nagib, hitro premikanje, npr. pri nenadni zaustavitvi), sicer pa se po dolžini prilagajajo premikanju voznika, kot pri avtomobilskih varnostnih pasovih. Tudi v Sloveniji so na voljo, le malo je potrebno pobrskati po spletu.

Vgradnja na starejše traktorje

Na trgu, tudi v Sloveniji, je na voljo široka paleta varnostnih pasov za naknadno vgradnjo na sedeže starejših traktorjev. Praktično ni traktorskega sedeža, na katerega ne bi bilo mogoče pritrditi varnostnega pasu. Cene kompletov za naknadno vgradnjo se na spletu gibljejo od cca 50 do 210 € z DDV, odvisno od izvedbe (ročna prilagoditev dolžine, navijalni kolut, ALR ali ELR tip) in dodatkov za pritrditev na različne sedeže. Strošek je za uporabnika zanemarljiv v primerjavi z dejstvom, da uporaba varnostnega pasu lahko prepreči najhujše tragedije.

Slika 2: Za vgradnjo varnostnega pasu na starejši traktor ni nikoli prepozno, priporočamo pa, da izberete ELR tip varnostnega pasu. Ta pas z angleško oznako Emergency Locking Retractor se zapahne le, kadar je potrebno (npr. pri nagibu/prevrnitvi ali pri nenadni zaustavitvi vozila/nezgodi), sicer pa se njegova dolžina stalno prilagaja premikanju voznika. Npr. ko se voznik obrne nazaj oziroma tako kot pri osebnih avtomobilih. Foto M. Dolenšek.

Kako prepričati neprepričane?

Slika prepriča več kot tisoč besed, zgledi vlečejo, a še bolj prepričajo in se vtisnejo v spomin lastne izkušnje. Pa Bog ne daj take, da bi se dejansko prevrnili s traktorjem. To izkušnjo lahko pridobimo s simulatorjem prevračanja / nagibno kabino, kjer na lastni koži spoznamo, kako nas varnostni pas zadrži na sedežu in ne pademo iz vozila (kabine traktorja) in posledično pod vozilo, pa tudi ne udarimo v dele vozila. Nagibna kabina bo od 1. 1. 2026 obvezna oprema izvajalcev usposabljanja za varno delo s traktorji in traktorskimi priključki za pridobitev vozniškega dovoljenja kategorije F, občutke v njej pa bo mogoče dobiti tudi na sejmu Agra.

Slika 3: Od 1. 1. 2026 bodo lahko vsi kandidati za pridobitev vozniškega dovoljenja kategorije F, spoznali pomen uporabe varnostnega pasu v simulatorju prevračanja / nagibni kabini. Skica Model5.

Vam je že kliknilo?

Ste se pripeli? Klik se prične v glavi. Zavestno se odločite za pripenjanje z varnostnim pasom v traktorju. To naredite zase, za svoje življenje, za najbližje. Naj vam to postane rutina. Ko vstopite v kabino in sedete na sedež, se najprej pripnite in šele nato speljite. Za pripenjanje potrebujete le 3 sekunde. Tudi, če bi 100-krat dnevno vstopili v traktor in se pripeli, je to le 5 minut časa vašega življenja.

Slika 4: Vedno se pripnite. Bodite zgled, posebej, če se vozite v dvoje. Foto M. Dolenšek.

Vam je že kliknilo? Nikoli se ne vozite na traktorju brez uporabe varnostnega pasu. Najprej se pripnite, nato pa speljite. Slika osebni arhiv Mateje Kopar, povzeto po družina.si.